

УДК 378.22:74:[377]:376-056.26

Ю. В. ОСТРОУШКО

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто вплив євроінтеграційних процесів на вироблення технології підготовки до професійної діяльності вчителя. Обґрунтовано необхідність розвитку та вдосконалення наявної системи підготовки майбутнього вчителя технології до участі в інклюзивній освіті.

Ключові слова: євроінтеграція, інклюзія, інтеграція, навчання, особливі потреби, освіта.

Ю. В. ОСТРОУШКО

ВЛИЯНИЕ ЕВРОИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ НА ПОДГОТОВКУ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГИЙ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СФЕРЕ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье рассмотрено влияние евроинтеграционных процессов на подготовку учителя технологии. Обоснована необходимость развития и совершенствования существующей системы подготовки будущего учителя технологии к участию в инклюзивном образовании.

Ключевые слова: евроинтеграция, инклюзия, интеграция, обучение, особые нужды, образование.

IU. V. OSTROUSHKO

THE INFLUENCE OF THE EUROPEAN INTEGRATIONAL PROCESSES OF EDUCATION ON THE PREPARATION OF THE FUTURE TECHNOLOGY TEACHER FOR THE PROFESSIONAL ACTIVITIES IN THE SPHERE OF INCLUSIVE EDUCATION

The article examines the impact of European integration processes on the producing techniques for preparation of technology teachers. The necessity to develop and improve the existing system of future teachers' training of technology to participate in inclusive education.

Keywords: European integration, inclusion, fusion, teaching, special needs, education.

Україна на сучасному етапі характеризується глобальним реформуванням усіх сфер соціального життя. Не винятком стає й освітня галузь. Економічне й політичне реформування зумовлює визначення нових стратегічних цілей, зокрема забезпечення однакових можливостей для одержання освіти і подальшої активної участі всіх громадян у житті суспільства.

Євроінтеграційні процеси стали каталізатором появи нового типу освітнього середовища, яке характеризується компетентністю гнучкістю спеціалістів європейського простору.

У процесі європейської інтеграції та демократизації нашого суспільства неабиякого поширення набули ідеї гуманізації освіти і пріоритетів розвитку особистості. Однією з умов формування цієї системи є: забезпечення можливості вибору освітньої установи та навчальної програми відповідно до індивідуальних особливостей дитини; здійснення стимулювання досягнень дітей у різних сферах діяльності; забезпечення соціально-педагогічного захисту дітей; розвиток інтегрованих на інноваційних підходів та методів розвитку дитини.

Питанням розробки педагогічних основ включення школярів з особливостями психофізичного розвитку в педагогічний процес загальноосвітніх навчальних закладів займається низка фахівців, зокрема Д. І. Бойков, А. А. Колупасва, Г. А. Толмачева, Н. З. Софій. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти, загальні принципи здійснення адаптацій та модифікацій навчально-виховного процесу розглядають у своїх працях Є. С. Дорохова,

В. І. Лопатіна, Ю. М. Найда, О. М. Таранченко. Проблему управління інклюзивною школою на засадах менеджменту освітніх інновацій досліджують Л. І. Даниленко, С. В. Корніцова, Н. М. Назарова. Налагодження партнерських стосунків з родинами – С. М. Єфімова та ін. Більшість сучасних науково-методичних досліджень із питань інклюзивної освіти стосуються удосконалення методів, прийомів, засобів спеціальної освіти, а питання підготовки майбутніх фахівців-учителів залишається відкритим.

З іншого боку, актуальною проблемою також є професійно-трудова підготовка дітей з особливими освітніми потребами. На сьогоднішній день такі дослідження в контексті педагогічної практики проводять: О. А. Альонкіна, Г. В. Васенков та ін. Розвиток просторової орієнтації у дітей з дитячим церебральним паралічем у процесі трудового навчання досліджує Т. Л. Логачова. Творчу майстерню учителя технологій для дітей, які мають вади зору, очолює Л. В. Боброва. Відповідно роль проектної діяльності в соціалізації дітей з порушеннями опорно-рухового апарату розкриває у своїх працях Г. П. Василевська. Це все, безумовно, тільки початок копіткої, ґрунтовної праці в практиці роботи загальноосвітніх навчальних закладів.

З 90-х років у зв'язку з кардинальною перебудовою державного устрою, що зумовлено прийняттям національних законодавчих актів, які були ухвалені з урахуванням основних положень Декларації ООН, в Україні розпочалися інтеграційні процеси в освітній системі.

У сучасному світі, в умовах становлення інформаційного, постіндустріального суспільства, складний комплекс взаємодії освіти, суспільства, держави та особистості ставить перед освітою нові завдання:

- створити безпечні умови для успішної соціалізації та самореалізації особистості у глобалізованому світі;
- не стільки навчити, скільки навчити вчитися, привити навички самонавчання;
- забезпечити достовірну загальність освіти і науки, підняти мінімальний рівень освіти суспільства [1, с.320].

Альтернативним рішенням цього завдання стало впровадження в освіту України «Болонського процесу», початок якого було закладено 19 червня 1999 року: в м. Болонья (Італія), де 29 міністрів освіти підписали спільний документ, який названо «Болонська декларація». Згідно з цим актом країни-учасниці узгодили спільні вимоги, критерії та стандарти національних систем вищої освіти і домовилися про створення єдиного європейського освітнього та наукового простору. У межах цього простору мають діяти єдині вимоги до визнання дипломів про освіту, працевлаштування та мобільності громадян, що істотно підвищить конкурентоспроможність європейського ринку праці й освітніх послуг. Власне, цим документом було задекларовано прийняття загальної системи порівняльних освітньо-кваліфікаційних рівнів, зокрема через затвердження додатка до диплому; запровадження в усіх країнах двох циклів навчання за формулою 3 + 2, при цьому перший, бакалаврський цикл, має тривати не менше трьох років, а другий, магістерський – не менше двох років, і вони повинні сприйматися на європейському ринку праці якраз як освітні і кваліфікаційні рівні; створення систем кредитів відповідно до європейської системи трансферу оцінок, включно з постійним навчанням; сприяння європейській співпраці щодо забезпечення якості освіти, розробка порівняльних критеріїв і методів оцінки якості; усунення перешкод на шляху мобільності студентів і викладачів у межах певного простору [2, с.45].

Ключовим поняттям процесу оновлення змісту професійної освіти є професійна компетентність як найбільш повний, особистісно і соціально інтегрований результат освіти, необхідний для забезпечення повноцінного функціонування фахівця в суспільстві [3, с.8]. Професійна компетентність як єдність спеціальних і міжпредметних ключових компетентностей особистості означає не тільки ефективне використання знань і майстерності, але й постійну генерацію нових знань і вмінь, які мають забезпечити конкурентоспроможність сучасного фахівця [1, с. 321].

Відповідно, законодавство України про загальну середню освіту базується на Конституції України і складається з Закону України «Про освіту», Закону України «Про загальну середню освіту», інших нормативно-правових актів і міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Конституція України гарантує право кожного громадянина на доступність якісної освіти. Це повною мірою повинно стосуватися й дітей з особливими потребами, до яких належать діти з проблемами фізичного та розумового розвитку, з психоневрологічними захворюваннями, захворюваннями серцево-судинної системи, з малими і формами туберкульозу, який гасне, а також діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування.

Питання освіти дітей з особливими потребами регулюється також законодавством про інвалідів, зокрема, Законом України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про реабілітацію інвалідів в Україні», нормативними документами у цій сфері та міжнародними договорами з питань прав інвалідів.

Для забезпечення права на якісну освіту цих дітей міжнародна практика пропонує їм вибір доступних форм здобуття освіти: індивідуальну, дистанційну, екстернатну, «школи консультаційних класів», «школи другого шансу», «вечірні школи», а також «включені» («інклюзивні») форми навчання. Останні дають змогу дітям із особливими потребами навчатися спільно зі своїми здоровими ровесниками, що ефективно впливає на рівень їхньої соціалізації.

Усі ці передумови сприяють впровадженню нової інклюзивної моделі освіти. Головний принцип інклюзивного підходу полягає в тому, що школи, училища, вищі навчальні заклади мають бути відкритими для всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, соціальних, психічних чи інших особливостей. До їх числа належать діти не тільки з особливостями розвитку, а й обдаровані.

Отже, на прикладі закордонного досвіду розглянемо деякі основні принципи інклюзивної освіти дітей з обмеженими можливостями з урахуванням перспектив створення подібної системи освіти в українському суспільстві.

Від 60-х років ХХ ст. результати соціологічних досліджень в США засвідчують суттєву нерівність між школярами. Відповідальність за це явище спочатку було покладено на вчителів, мотивуючи її тим, що вчителі більше уваги завжди приділяли кращим і більш здібним учням. Пізніше британськими соціологами були не тільки підтвержені ці висновки, а й зроблені доповнення: соціальна ієрархія серед школярів не обмежується рамками школи. Джерелом соціальної нерівності, як було доведено, є соціальне походження учнів, а особливо проблема нерівності торкнулася дітей-інвалідів, які виявилися «пасинками та пасербицями» існуючої системи освіти. Ці дослідження спричинили серед учених, і насамперед педагогів, дискусію про необхідність так званої інклюзивної освіти, метою якої має стати інтеграція учнів із різних груп і соціальних прошарків, у тому числі інвалідів [4].

Інклюзивна освіта дає можливість усім, хто бажає навчатися повною мірою, брати участь у житті колективу – починаючи від дошкільного й завершуючи вищим навчальним закладом.

Інклюзивна освіта володіє ресурсами, спрямованими на стимулювання рівноправ'я усіх, хто навчається.

Інклюзивна освіта володіє ресурсами, спрямованими на участь в усіх аспектах життя колективу.

Інклюзивна освіта спрямована на розвиток у всіх людей без винятку навичок спілкування та максимальної соціалізації.

Для нашої вітчизняної системи освіти цей досвід є досить цінним, адже він, на противагу домашній освіті дітей з особливими потребами, яку сьогодні іще практикують в українських загальноосвітніх школах, вказує на те, що люди в громаді тісно пов'язані один із одним, а учні не тільки взаємодіють між собою в аудиторії, але й ухвалюють спільні рішення щодо покращення навчального процесу та керівництво ним [5, с. 43].

Інклюзивна система освіти вивчалася різними фахівцями і з погляду ефективності. Ці дослідження виявили не тільки значні досягнення в навчанні та соціалізації учнів, але й підраховані економічні витрати, які також свідчили на користь цієї моделі. Таким чином, ґрунтуючись на емпіричних дослідженнях з цієї проблеми, нескладно зробити висновок про те, що інклюзивна модель має впроваджуватися в систему освіти, перш за все, заради тієї категорії дітей, яка все ще залишається відірваною від своїх однолітків, а зміни, які передбачає впровадження навчання дітей з особливими потребами у повноцінне освітнє середовище, здатні

наповнити сенсом життя усіх дітей з особливими потребами та навіть може створити передумови для повноцінної соціальної мобільності молодих людей з обмеженими [4, с. 153].

Збільшення кількості інклюзивних груп, у свою чергу, викликає питання про підготовку фахівців-учителів, які б могли ефективно працювати в таких класах.

Які ж повинні бути компетентні, конкурентоспроможні фахівці-учителі технології? Проаналізувавши ситуацію, яка склалася на сьогодні в освітньому просторі, це, відповідно, повинні бути професійно-компетентні та гнучкі спеціалісти, які б змогли ефективно та результативно працювати в не тільки в звичайних, але й інноваційних та інклюзивних класах загальноосвітніх навчальних закладів.

Ключовим фактором розвитку інклюзивної освіти має бути відповідна підготовка педагогів до роботи з дітьми з особливими потребами.

І знову впливає питання про підготовку таких кадрів, а зокрема вчителя технології.

Учитель технології, працюючи в інклюзивних групах, зможе поглиблювати свої знання про закономірності розвитку дітей, оцінювати методичний підхід, до вироблення власних позицій щодо ефективності тих навчальних технологій, якими він володіє, осягати розуміння сильного, спільного та специфічного у функціональних і потенційних можливостях учнів.

Робота в групах формує у педагога нове розуміння проблем учнів, які відстають, розкриває перед ними стратегію і тактику психолого-педагогічної підтримки цих осіб. Крім того, викладач із нових позицій оцінює можливості, працездатності решти учнів, перед ним постають нові шляхи виховання особистості.

Крім того, тісна співпраця з різними міжнародними та державними організаціями, які займаються питаннями інноваційних моделей навчання, буде сприяти росту професійної компетенції спеціалістів. Проведення спільних семінарів, тренінгів, науково-практичних конференцій сприяло б обміну досвідом вчителів.

Розробка типових планів і програм та індивідуальних програм, розроблених освітніми закладами, сприяло б введенню спецкурсів у навчальний процес вищих навчальних закладів, на яких майбутні вчителі знайомилися з інноваційними методиками та технологіями навчального процесу. Навчальна практика в інклюзивних класах дала б змогу учителям технологій поступово знайомитися та пристосовувати свої знання й уміння для навчання учнів з особливими освітніми потребами.

Отже, враховуючи євроінтеграційні процеси в освітньому просторі, їх вплив на ринок праці та освітніх послуг, підготовка учителя технології повинна бути більш гнучкою, швидко реагувати на зміни в освітньому середовищі та враховувати їх. Особливу увагу також слід приділити якості освіти; передусім мається на увазі її дієвість – здатність використовувати набуті знання і вміння на практиці. За експертними оцінками, цим параметром ми поступаємося нашим європейським колегам найбільше. Знають наші випускники багато, а навичок практичного застосування знань сформовані недостатньо. За європейським стандартом, дипломований фахівець відразу займає робоче місце і виконує свої посадові обов'язки, гарантією чого є диплом і авторитет вищого навчального закладу.

Вирішенням проблеми про конкурентоспроможність наших майбутніх спеціалістів доречним стане підготовка фахівців за новими інтегрованими навчальними планами з урахуванням сфери інклюзивної освіти, а також тісна співпраця з міжнародними та державними організаціями, які спеціалізуються на цих питаннях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вацик Н. І. Вплив євроінтеграційних та глобалізаційних процесів на систему вищої освіти України / Н. І. Вацик // Новітні технології у вищій школі. Науковий збірник ДІПСЦ, 2010. – С. 319-322. [Електронний ресурс.] – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mdtss/Economica/2010/R3%5CR3S1.pdf
2. Клименюк Н. В. Інклюзія людей з особливими потребами до суспільного життя: історичний аспект. – 2009. – С. 148-153. [Електронний ресурс.] – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/Pedagogics/2009_99/99-25.pdf
3. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – С. 6-15.

4. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003 – 2004 рр.) / [М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин]; За редакцією В. Г. Кременя. – Тернопіль: ТДПУ ім. В. Гнатюка. Видавничо-поліграфічний центр, 2004. – 150 с.
5. Соціально-психологічний захист дітей-інвалідів та молодих інвалідів / Упор. Н.С. Бенюх. – Донецьк, 1997. – 68 с.